

Reflektionstext

Rurala normkritiska rörelser som utmanar synen på hållbarhet

Viktoria Segerberg, Moa Fischer Andersson & Billie Brundell

Om staden är motorn, vad är då landsbygden? Avgasröret? Hjulen? I alla fall någonting som inte går av sig själv, utan som behöver hjälp av motorn för att ta sig fram. Landsbygden hamnar i ett beroendeförhållande till staden (trots att beroendet är ömsesidigt). (Härifrån u.å.)

Den här texten belyser den urbana normen genom att undersöka hur den kritiserar av tre rurala rörelser.¹ I den här texten vill vi belysa relationen mellan den urbana normen och hållbar utveckling. Det gör vi genom att uppmärksamma *görandet* av landsbygden genom normkritisk kommunikation.

Vi har studerat tre rörelser som gör motstånd mot den urbana normen: härifrån.nu, Hela Sverige ska leva och Lesbisk Landsbygd. Samtliga är rurala och normkritiska rörelser, men de skiljer sig åt på många sätt, till exempel när det gäller struktur. Genom att undersöka dessa aktörers normkritik ämnar vi lyfta flera olika former av kritik mot den urbana normen. Vi har genomfört netnografiska undersökningar på hemsidorna för Hela Sverige ska leva och Härifrån, samt på Instagramkontot som drivs av Lesbisk Landsbygd. Hemsidorna och Instagramkontot är offentliga, men vi har av etiska skäl valt att inte skriva ut några personliga detaljer och varit sparsamma med citat. Fokuset har legat på de delar av de tre rörelsernas yttranden som rör den urbana normen och kritik mot den, samt yttranden som rör hållbarhet.

Urban norm

Dagens samhälle präglas av en hegemonisk diskurs i form av en urban norm. Staden ses enligt till exempel statsvetaren Malin Rönnblom (2014) utifrån den urbana normen som centrum för framgång, hållbar tillväxt och utveckling medan landsbygden får representera brist på utvecklingskraft. Detta skapar en motsättning mellan stad och landsbygd, där staden får representera den positiva utvecklingen och landsbygden den negativa. Ett exempel på detta är att landsbygdens minskande befolkning beskrivs som problematisk, medan städernas ständigt ökande befolkningstillväxt, trots de problem den medför, inte beskrivs på samma sätt (Rönnblom 2014: 4, 8, 12).

¹ Arbetet med texten påbörjade vi inom ramen för kursen Hållbarhet, plats och praktik, som ingår i kandidatprogrammet "Kulturanalys med inriktning hållbar utveckling" vid Södertörns högskola (2021).

Utifrån den urbana normen värderas territorium olika, något som exempelvis Rönnblom beskriver som en territoriell maktordning. Hon drar paralleller mellan territoriell maktordning och genusordning, en jämförelse som även vi kommer att utgå från. En ojämlig genusordning gynnar vissa personer mer än andra. På ett liknande sätt gynnas vissa platser mer än andra utifrån den territoriella maktordningen. Detta ojämlika förhållande resulterar i att staden ges tolkningsföreträde och att den därmed tillåts "sätta agendan" (Rönnblom 2014: 5). Det är problematiskt, inte minst när strategier för att lösa Sveriges hållbarhetsmål ska tas fram, då staden och landsbygdens olika förutsättningar riskerar att förbises.

Hela Sverige ska leva

Hela Sverige ska leva är en paraplyorganisation som samlar lokala utvecklingsgrupper och föreningar i olika delar av Sveriges landsbygger. Vi har undersökt delar av organisationens hemsida, med fokus på organisationens prioriterade frågor. Under rubriken "Ett land i balans" beskrivs ett behov av lokalt anpassade lösningar. Här framhålls också stadens och landsbygdens ömsesidiga beroende: "Land och stad är beroende av varandra och båda behövs för att ett helt land ska vara just det – helt" (Hela Sverige ska leva, u.å.). Land och stad beskrivs som två delar som båda är nödvändiga för att skapa en helhet. Som vi ser det skulle en tolkning av denna formulering kunna vara att den belyser ett behov och ett problem. Vi frågar oss samtidigt om det kan vara så att den här typen av tal också skapar problem genom att skriva fram stad och landsbygd som två motpoler, där varje part framstår som en relativt homogen enhet som är helt olik den andra. Vi funderar på vad som skulle hända om olika geografiska områden och gemenskaper i Sverige istället skulle beskrivas som att de befinner sig på en skala mellan ruralitet och urbanitet. Gällande det är det också relevant att jämföra med genus- och queerteori, där det diskuterats hur kön kan förstås på andra sätt än genom binära och dikotoma beskrivningar (se t.ex. Ambjörnsson 2016). Hela Sverige ska leva adresserar detta på hemsidan. Under rubriken "Hela Sveriges landsbygdsllexikon" förespråkas exempelvis användning av termen "landsbygger" snarare än "landsbygden", just för att belysa landsbygdens mångfald.

Under rubriken ”Omställning för hela Sverige” återges ingående exempel på hur människor i landsbygder bidrar till hållbarhet, framförallt ekologisk sådan. Landsbygder lyfts fram som centrala för en hållbar utveckling: ”Landsbygden är per definition motorn i den hållbara samhällsutvecklingen eftersom det är här som vi producerar energin, maten och hanterar industrisamhällets olika typer av avfall” (Hela Sverige ska leva u.å.). Organisationen berättar även att de ger stöd till lokala omställningsinitiativ i landsbygder, med ett särskilt fokus på att skapa resilienta lokalsamhällen.

På hemsidan beskriver organisationen hur de arbetar med frågor som är relevanta för många orter. Detta görs på ett sätt som inte riskerar att landsbygden framställs som en homogen kategori där skillnader mellan orter suddas ut, eftersom organisationen talar om lokalt anpassade lösningar samtidigt som de adresserar allmänna frågor som rör en mängd orter. Organisationens satsning ”Service i samverkan” ger exempel på hur de arbetar för lokal samverkan och utveckling av lösningar utifrån lokala förutsättningar. De visar alltså att det går att tala om allmänna frågor utan att falla in i en dikotom framställning av Sverige som bestående av antingen stad eller land.

Häri från

Häri från är tänkt att fungera som en kunskapsplattform, ett nav för forskning, press, filmer och radioinslag som berör platsens betydelse och den territoriella maktordningen (Häri från u.å.). I likhet med Rönnblom (2014) jämför Häri från genusordningens och den territoriella maktordningens liknande maktstruktur som gynnar vissa personer och platser, delvis på bekostnad av andra. Staden ses som normen i samhället, det som anses vara normalt, önskvärt och modernt – medan landsbygden får stå för andra mindre önskvärda värden. Häri från påpekar i flera texter på hemsidan hur den urbana normens utfall påverkar resursfördelning på ett sätt som privilegierar urbana områden, till exempel under rubriken ”En urban samhällsplanering” med referens till samtal som pågick under evenemanget ”Rurban Planning Talks” 2017 (Häri från u.å.).

Häri från menar att staden, enligt den urbana normen, framställs som utopin. De skriver:

Landsbygdens syfte och existensberättigande handlar ofta om att vara en fond mot vilken storstadsmänniskan kan spegla sitt moderna och medvetna liv. Frågor om vilka konsekvenser en sådan utveckling har för områden utanför staden eller för Sverige, finns överhuvudtaget inte med på tankekartan. Att ifrågasätta urbaniseringen och städernas tillväxt är att ifrågasätta utveckling (Häri från u.å.).

Häri från menar vidare att nämnda ifrågasättande betraktas som bakåtsträvande, naivt och okunnigt. De liknar fördomarna mot landsbygden med fördomar

kring kön, och menar att vi har kommit en bra bit på vägen när det gäller de sistnämnda, men att detsamma tyvärr inte kan sägas om fördomar gällande plats. Här framhålls att detta dock inte enbart beror på den urbana normen, utan att även andra aspekter spelar in. Några exempel som ges är den individualisering som skett i Sverige, samt en ekonomisk rationalitet där stor tilltro sätts till marknadsmekanismer. De sistnämnda beskrivs som strukturer som påverkar ett utfall som gynnar staden men missgynnar landsbygden i Sverige (Häri från u.å.).

Häri från's filosofi kring hållbarhet fäster vikt vid allas del i samhället när det gäller att påverka och berika, landsbygd såväl som stad. De skriver: ”För oss handlar detta framförallt om hållbarhet, men också om våra grundlagsskyddade rättigheter. Om rättvisa och om hur vi tar ansvar för kommande generationer” (Häri från, u.å.). Under rubriken ”Myter” slår de hål på vad de kallar för 14 myter som omsluter landsbygden och sätter den i ett negativt ljus. Flera av dessa punkter rör teman som har en tydlig koppling till hållbar utveckling. Myterna de kritiserar handlar om att landsbygden skulle brista när det gäller öppenhet och mångfald, innovationer, livskraftigt näringsliv med mera, samt att landsbygden skulle präglas av trögrörliga strukturer. Genom att avslöja dessa myter ämnar rörelsen ladda om den negativa bilden av landsbygden. De lyfter fram fakta och siffror som ett led i att öka trovärdigheten i sin argumentation samt möjligheterna att ändra den rådande urbana normen (Häri från, u.å.).

Lesbisk landsbygd

Lesbisk Landsbygd är ett nätverk och ett offentligt Instagramkonto. Instagramkontot skildrar lesbiska och queera erfarenheter och perspektiv på landsbygden. I presentationen på Lesbisk Landsbygds Instagramprofil står det att kontot ger ”En inblick i den lesbiska landsbygden & glesbygden” och skriver om ”Aktivism, odling, vardagsmys & konst” (Lesbisk Landsbygd u.å.). Olika gästpostare står för materialet på kontot, en vecka åt gången. Under dessa veckor skildrar de sina egna tankar, erfarenheter, vardagsliv, konstnärliga uttryck och politiska åsikter. Exempel på återkommande teman bland gästpostare är skildringar av fördomar mot personer från rurala områden, tankar kring beslut om att stanna kvar på landsbygden eller att lämna ett urbant område för ett liv på landsbygden. Ett vanligt fenomen på kontot är att diskussioner kring olika skribenters inlägg avhandlas i kommentarstrådar, där kontots inläggsförfattare och följare delar erfarenheter, speglar sig i varandra och för diskussioner (Lesbisk Landsbygd u.å.).

Även om vi inte har sett just ordet ”urban norm” i något av inläggen så gör vi tolkningen att denna kritiserar, utifrån det som sägs. Ett tema som behandlas återkommande i inlägg på Instagramkontot är till exempel framställningen av staden som symbol för det önskvärda och moderna på bekostnad av landsbygden, som

får stå för negativa värden. Något annat som tas upp av flera gästpostare är att de har bemött frågor som grundar sig i en föreställning om att det inte är lika enkelt att leva som öppet lesbisk eller queer på landsbygden som i urbana områden (Lesbisk Landsbygd u.å.). Sådana föreställningar har förmodligen en koppling till en syn på landsbygden som omodern, en uppfattning som är tydligt präglad av den urbana normen. Lesbisk Landsbygd bemöter detta i handling, när de aktivt arbetar för att påverka bilden av landsbygden som den ser ut idag.

Andra inlägg på kontot rör tillgång till kommunikationer och vård på landsbygden jämfört med staden. Någon skriver att ”ju närmare stan vi kommer, desto oftare går bussarna”. Ett par berättar om hur de har påverkats av nedläggningen av Sollefteå BB – något som de själva flera gånger har varit med och protesterat mot. Den typen av företeelser skildras återkommande på kontot.

Slutdiskussion

När det urbana, urbanisering och städers tillväxt får stå för positiv och progressiv utveckling blir ifrågasättandet av staden och vad den har kommit att representera synonymt med ett ifrågasättande av utveckling i stort, skriver Härifrån (Härifrån u.å.). Detta, menar de, skapar skeva maktstrukturer som i sin tur påverkar hur samhället formas. Härifrån menar att detta även rör frågor om hållbarhet. Den urbana normen är starkt etablerad i samhället, och utifrån den representerar staden det normala, önskvärda och ses som den främsta platsen för lösningar på samhälleliga problem (Härifrån u.å.). När landsbygden beskrivs och därmed skapas som något som har en bristfällig ekonomisk utveckling, bidrar det till bilden av att den saknar en fullgod hållbar utveckling. Detta beror på att hållbarhetsbegreppet laddas utifrån normativa urbana föreställningar.

Förhandlingar av meningsinnehållet i begreppen landsbygd och hållbarhet gör att dessa påverkar

varandra i en ömsesidig process. När annat möjligt innehåll i landsbygdsbegreppet lyfts fram, skapas även andra möjligheter till tolkningar av hållbarhetsbegreppet. Detta kan ske genom att aspekter av landsbygdsliv lyfts fram och kodas som hållbara, exempelvis möjligheter till hållbar matproduktion genom andelsjordbruk, tillvaratagande av ätbara vilda växter (Lesbisk Landsbygd u.å.) eller genom möjligheter till lokal hantering av naturresurser (Hela Sverige ska leva u.å.).

Hållbarhet står högt på agendan idag när det gäller att peka ut en önskvärd samhällsutveckling. Därför är det viktigt att förstå den territoriella maktordningens legitimering av tolkningsföreträdet när det gäller att definiera vad en sådan maktordning är. Ett sätt att förstå detta är att uppmärksamma motstånd mot den urbana normen som framställer staden som den aktör som bör ha tolkningsföreträde när det kommer till vad som definieras som en god samhällsutveckling. De tre normkritiska rörelsernas görande av landsbygden är ett sätt att problematisera, utmana och belysa det som framställs som normalt. Vi menar att deras görande av landsbygden är ett sätt att aktivt bidra till att omförhandla begreppet landsbygd och vad det står för, vilket i förlängningen även innebär ett omförhandlade om vem som bör tillåtas definiera en god och hållbar utveckling.

Referenser

- Ambjörnsson, Fanny (2016) *Vad är queer?* Stockholm: Natur och kultur.
- Hela Sverige ska leva (u.å.) *Hela Sverige ska leva* (hemsida). Tillgänglig: <https://helasverige.se/> (Hämtad: 2021-03-23).
- Härifrån (u.å.) *Härifrån* (hemsida). Tillgänglig: <http://www.harifran.nu/> (Hämtad: 2021-03-23).
- Lesbisk landsbygd (u.å.) *Lesbisklandsbygd* (Instagramkonto). Tillgänglig: <https://www.instagram.com/lesbisklandsbygd/> (Hämtad: 2021-03-23).
- Rönblom, Malin (2014) *Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå: Jordbruksverket.

Citera den här artikeln: Viktoria Segerberg, Moa Fischer Andersson & Billie Brundell. 2021. Rurala normkritiska rörelser som utmanar synen på hållbarhet. *Kulturella Perspektiv* 2021, vol. 30. Tema: Urban norm, s. 1–3.

Mottagen: 29 oktober 2021 **Accepterad:** 22 november 2021 **Publicerad:** 4 januari 2022

Copyright: © 2021 Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0, som tillåter obegränsad användning, distribution och reproduktion i samtliga medieformat, förutsatt att ursprunglig(a) författare och källa uppges. Se <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Kulturella Perspektiv — Svensk etnologisk tidskrift, ISSN 1102-7908, är en expertgranskad Open Access-tidskrift som publiceras av Föreningen Kulturella Perspektiv.

OPEN ACCESS